

אוסוס

כמה ויאלה תשרה

המקל והמטה

היום ראה שיהי'שע ובני ישראל רוצים לעבור את הירדן הוא נסוג ולקח עמו את המים כדי שהכובשים ויכלו לעבור ביבשה. גם בעשר המכות שהביא הקב"ה על המצרים במצרים השתמש משה במטה אשר בידו. מדי פעם נאמר לו "קח מטך ונסת ידך" (שם ז' יט). כי בני ישראל במצרים שהיו נרדפים וחסרי מגן. לא מצאו בני ברית בין השרים הממנוגים על דבריהם של דרך הסבב והיה צורך להשתמש במטה ה' כדי להכריח אותם להכניע ולסגת ולפנות את המקום לבס. ות יענה גם על השאלה למה ברפידים נצטוו משה להכות בסלע כדי להוציא מים ממנו. ואילו במדבר צין נצטוו להוציא מים מפני בלי להכות עליו. ברפידים כתוב: "ואמר ה' אל משה עבר לפני העם וקח אתך מוקני ישראל ומטך אשר הכית בו את היאר קח בידך והלכת. הנני עמד לפניך שם על הצור בהרב והכית בצור ויצאו ממנו מים ושחה העם" (שם י"ז ה' ז). ואילו אחרי מות מרים במדבר צין כתוב: "ויברר ה' אל משה לאמר קח את המטה והקתל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו והוצאת להם מים מן הסלע והשקית את העדה ואת בעירם" (במדבר כ' ז-ח). שם והכית וכאן ונתתם. ואחרי שמישה הכה על הסלע במקום לדבר אליו. חרה בו אף ה'. ויאמר ה' אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם" (שם כ' יב). שם מאזנו להכות על הצור וכאן ונתת על שהכה על הסלע. למה?

אלא ברפידים עמדו על יד הצור בני ישראל שהיו רדופים במצרים. ושר הים האמין כי הם ברחו ממצרים כמו שהניד המגיד לפרעה ולכן לא רצה לתת להם מים שלא כדרך הטבע עד שהכה עליו משה והכריחו להכניע. לעומת זאת במדבר צין עמד לפני הסלע דוד חדש שנולד במדבר ולא היה רדוף במצרים. דוד שמתכונן גם לכבוש ארץ כנען עם אנשים כאלה צריך שר הים להשלים בלי מקל. ואולי משום כך הכה משה על הסלע ולא הסתפק בדבורים בלבד. דוד וה' אמנם לא הושפל במצרים. אולם מאריך עדיין לא הראה גבורתו וענו בנות בכיבוש הארץ ואין לדעת אם שר הים ישלים עמי מרצונו הטוב. לעומת זאת יהושע לא הרים את כסו על הירדן להבקיע. הוא מולך עמו בני ישראל שכבר כבשו את ארצות סיוון יצו רעה הוא הולך לכבוש כל ארץ כנען. לפני גבורים כאלה אין כל ספק ששר הים ייכנע וישלים עמם מרצונו הטוב בלי מקל.

העם וקח אתך מוקני ישראל ומטך אשר הכית בו את היאר קח בידך והלכת. הנני עמד לפניך שם על הצור בהרב והכית בצור ויצאו ממנו מים ושחה העם" (שם י"ז ה' ז). ואילו אחרי מות מרים במדבר צין כתוב: "ויברר ה' אל משה לאמר קח את המטה והקתל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו והוצאת להם מים מן הסלע והשקית את העדה ואת בעירם" (במדבר כ' ז-ח). שם והכית וכאן ונתתם. ואחרי שמישה הכה על הסלע במקום לדבר אליו. חרה בו אף ה'. ויאמר ה' אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם" (שם כ' יב). שם מאזנו להכות על הצור וכאן ונתת על שהכה על הסלע. למה?

קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית אה עבדך כי במקלי עברתי את הירדן הזה וכר" (בראשית לב. יא). ומדרש אגדה נתן מקלו בירדן ונבקע הירדן" (רש"י שם). ואתה הרם את מטך ונסת את ירך על הים ובקעהו ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה" (שמות י"ז טז). גם ליעקב וגם למשה היה נחוצ מקל או מטה כדי להבקיע ים. ואילו יהושע בן נון העביר את בני ישראל את הירדן והירדן נבקע לפניו בלי מקל. והיה כמות כמות רגלי הכהנים נשאי ארון ה' אדון כל הארץ במי הירדן. מי הירדן יכרתו. המים הירדים מלמעלה ויעמדו נד אחר" (יהושע ג. יג).

העם וקח אתך מוקני ישראל ומטך אשר הכית בו את היאר קח בידך והלכת. הנני עמד לפניך שם על הצור בהרב והכית בצור ויצאו ממנו מים ושחה העם" (שם י"ז ה' ז). ואילו אחרי מות מרים במדבר צין כתוב: "ויברר ה' אל משה לאמר קח את המטה והקתל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו והוצאת להם מים מן הסלע והשקית את העדה ואת בעירם" (במדבר כ' ז-ח). שם והכית וכאן ונתתם. ואחרי שמישה הכה על הסלע במקום לדבר אליו. חרה בו אף ה'. ויאמר ה' אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם" (שם כ' יב). שם מאזנו להכות על הצור וכאן ונתת על שהכה על הסלע. למה?

העם וקח אתך מוקני ישראל ומטך אשר הכית בו את היאר קח בידך והלכת. הנני עמד לפניך שם על הצור בהרב והכית בצור ויצאו ממנו מים ושחה העם" (שם י"ז ה' ז). ואילו אחרי מות מרים במדבר צין כתוב: "ויברר ה' אל משה לאמר קח את המטה והקתל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו והוצאת להם מים מן הסלע והשקית את העדה ואת בעירם" (במדבר כ' ז-ח). שם והכית וכאן ונתתם. ואחרי שמישה הכה על הסלע במקום לדבר אליו. חרה בו אף ה'. ויאמר ה' אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם" (שם כ' יב). שם מאזנו להכות על הצור וכאן ונתת על שהכה על הסלע. למה?

הגל הגל שוספו, וכל הנכנע מפני הגל הגל עובר ו). (ה) ויצו אותם לאמר. לאמר לדורות שלא יתקשו כנגד הגל, שכל המתקשה כנגד הגל הגל שוספו, וכל הנכנע מפני הגל הגל עובר ו).

הקנאים אומרים שכוח עשה מעשה של בניה נגד עמו. וכדא שחיו סביבות לדונמת שהצדק אתם סמעה חוקיהו חסלך, שחרי גם בזמן שבא סתריב לחלם בישראל נתחלקו בית ישראל לשתי כתות. כאלה אחת דרשה לעשות שלום עם כלך אשר ושבנא הסופר חית הראש של הסלגה הזאת. אך חוקיהו וסיעתו היו סתורסו סלחמ כדאיתא בסנהדרון ב"י: כי אחא סתריב וצר עלה דירושלים כתב שבנא סתקא שדא בגורא: שבנא וסיעתו השליטו חוקיהו וסיעתו לא השליטו — ולכן חיו אסרובם בי אלה סתחוקים ברעה ריב"ז סמח סבתה של שבנא והקנאים איתוים ברעה של חוקיהו וסיעתו, ולכן קורם אסיעתו של ריב"ז אמר לחלמודיו: הרינו כסא לחוקיהו סלך יהודה שבא. — היונו לומר שאף סלכאורה היה נראת שחוא לא הלך בדרך של חוקיהו ככל זה חוקיהו בא לנעוץ אותו. כי באמת דרך אחד להם, בי חוקיהו היה סתורסו סלחמ רק בזמן סרבסקת בא לגדה סערכוס ישראל וסמקום ספונקום סרבנת ספנס: וסיעתו עם סתים אן צרכו להסיעו סנס סלך סל וסיעתו סמו סענו ססמנאום סעקתם, אכל בזמן סתחוקי ים סנס של ישראל אז סריכו לחיות סלעם

והנ צנני לדורות סעריכו אנתו לוותר על כבודנו ולחיות נבנקים ולקבל עלינו סרותו על עשו. והנה סתו ישראל וספרם בזמן סתורבן על בית פני סאו חיו בית ישראל נבנקים סחת יד הרומאים נתחלקו בית ישראל לשתי כתות, ים שחיו אסרובם סעריכו אנתו לקבל עלינו עול הרומאים ולכלי להסמיד סנים נגד סל הקסה, כי כל זמן שאונם פונקים ברעה חיתדות סמן סענו חוקים סדרשו ואסרו: כתבו לסם על קרן השור סאין לסם חלק באלחי ישראל, אין לנו לצאת בסריו סלחמ, אך הקנאים סבישראל אסרו: כי צרכים אנתו לחלס עמתם סכרו לסרוק את עולם סעלינו, ולסוסף חיה כי ע"י זה סהסידו או סנים כנגד סל זה סכיא לסורבן בוים"ק וסאין ולגלות ישראל. ובענין חות אסר לכאר סח דאיתא סרבנות כ"ח ע"ב: כשהלך ריב"ז ננסו סלסידו לסרו ינו' סעקת ספירתו אסר לסם: סנו כלים ספני סכוסמא והסנו ססא לחוקיהו סלך וסגרת שבא, וסכונת סאלו סדברום אסר לומר סח סתה סנסו סעקת סרבנת סנית עם אספוסם חיו

1

4) תועלת התורה

3) ע"פ

ויש לומר דהשני פירושים פליגי בזה  
 כפלוגתא דהני תנאי אי אמרינן  
 גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת או  
 מלאכי השרת גדולים יותר מהצדיקים.  
 אם אמרינן דמלאכים גדולים יותר אם  
 כן אסור לצדיק להציץ בשכינה ואם  
 צדיקים גדולים יותר אם כן מותר לצדיק  
 להציץ בשכינה.

במדרש וברש"י וישלח יעקב מלאכים.  
 מלאכים ממש.  
 וצריכין לחת טעם לזכר למה שלח  
 דוקא מלאכים ממש ולא  
 שלוחי בשר ודם.  
 ויש לפרש על פי מה דאיתא במדרש  
 על הפסוק כי לא יראני האדם וחי  
 שני פירושים.

והגה איתא במדרש שני טעמים למה  
 כהו עיניו של יצחק או משום  
 שהציץ בשכינה בשעת עקידה וטומא  
 חשוב כמת. או כדי שיבא יעקב ויטול  
 את הברכות.

אחד דאי אפשר לראות השכינה ולחיות  
 אלא ימות מיד כשרואה השכינה.  
 משל לעגל כשרואה את אמו רץ אחריה  
 כך הנשמה שהיא ניצוץ מהשכינה  
 כשרואה את השכינה מיד פורח מן הגוף  
 ורץ אחר השכינה.

אם כן יש לומר דלכך שלח יעקב  
 מלאכים ממש כי מי גדול השליח  
 או המשלח הוי אומר המשלח גדול יותר  
 מהשליח. אם כן היה מראה על ידי זה  
 לעשו דצדיק עדיף ממלאך. אם כן קשה  
 לך למה כהו עיניו של יצחק אבינו ועל  
 כרחך צריך לומר כטעם השני כדי שאבוא  
 ליטול הברכות אם כן אין לך לשנוא  
 אותי על שלקחתי הברכות דהנך רואה  
 דמן הדין מגיעים לי.

ב' דהוא לשון ציווי רצה לומר שלא  
 יראני אדם וחי פירוש שלא ידמו את  
 עצמן למלאכים הרואים פני השכינה  
 וחיים לעולם. להם אל תדמו דלמלאכי  
 השרת יש מעלה יחידה עליכם.

ויש לומר גם כן דזה כוונת יעקב באמרו  
 כי על כן ראיתי פניך כראות פני  
 אלהים וחרצני שרמו לו שראה השכינה  
 ואם כן מותר לצדיק להציץ. והא דכהו  
 עיני אבינו יצחק על כרחך כדי שאטול  
 אני את הברכות נמצא דמן הדין מגיעים  
 לי הברכות. ועל זה השיב לו עשו אחי  
 יהי לך אשר לך והודה על הברכות מכח  
 הטענה הזאת כדאיתא במדרש.

ממנו את הדין זהב. שהפועל חייב לשלם  
 מטעם מניק בעד שבירת החפץ. והי' זה  
 שכרו. וכן הוא הדבר אם חטא האיש  
 (שהבטיח לו הקב"ה איזו הבטחה) ועבר  
 על מצות ל"ח (שכר בידים את החפץ).  
 שנמסר לו לשמירה) אז די לו אם לא יגבה  
 הקב"ה ממנו בעד ההניק שעשה. ויתחייב לו  
 זה כקיום ההבטחה. שנתנה לו. וכן נראה  
 יעקב. שמה יגרום החטא. שעבר ח"ו  
 על מצות ל"ח בקים ועשה חייב כמניק  
 "לשלם". ודי אם לא יקבל עונש בעד  
 העבירה. ועיניו כבר נתקיימה ההבטחה.  
 כי קבל את שכרו.

(משנת ר"א על התורה. ליקוטי נפתלי)

ממנו הגל ולבסוף הגל עובר.  
 ומה שאמר להם: פנו כלים ממנו הטומאה.  
 נראה לנו לומר כן. והנה בזמן שיש שתי ספלות  
 בתוך העם הלוחשות בהמת עזת זו כלפי זו, או  
 תכונת כל ספלה להעריך ולהקדיש עד למדה  
 והקצונה את כחונגייה. והסבה לזאת היא ספני  
 והספלה המתנגדת להם משתדלת להשפיל בעיני  
 העם את המכוננים של הספלה השנית. לכן זה  
 גומא מעורר את האחרים להעריך אותם במדה  
 קיצונית, ובזאת שכן תיחג"כ עם ריב"ז שבשעת  
 שתקנים היו משתדלים להשפיל את כבודו. היו  
 המטידיו מקדישים אותו יותר מן המדה. ולכן  
 בשעה שאמר כלפי מתנגדיו: והיינו כסא  
 לחוקינו של סלך יתודה שבא. או באותו הזמן  
 אמר כלפי המטידיו: פנו כלים ממנו הטומאה.  
 בבדי להעיר אותם שאובו ראוי להעריך  
 ולהקדיש אותו יותר מראוי, כי אם צריכים לדעת  
 כי סוף כל סוף רק כן אדם הוא שכיין שמת אין  
 בו שום קדושה. כי אם להוסיף צריכין לשמור  
 את הכלים שלא יהיו נטמאים ממנו.

יג) ואתה אמרת היטב איטיב  
 עמך. ולמרות ההבטחה נתיירא יעקב.  
 שמה יגרום החטא (ברכות ד'). והנה  
 הרמב"ם בפתחת המשנה הקשה ע"ז  
 מדברי חז"ל מעולם לא יצאת מדה טובה  
 מפי הקב"ה וחזר בו לרעה (שבת ג"ה).  
 וכבר דשו בזה הרא"ם ובעל העקדה בשם  
 הרלב"ג. והרב בו הסדאי ותרצו באופנים  
 שונים. ושמעתי תירוץ נכון ע"ז מפי מ"ח  
 הגאון ר' אליעזר גורדון זצ"ל אביד ור"מ

דטעלה ששמע מפי הגאון ר' ישראל  
 סלנטר זצ"ל. והיינו שהשוכר את הפועל  
 לעשות לו איזו פעולה. והלו משום איזו  
 סיבה לא עשה. הלא משורת הדין בעה"ב  
 פטור מלשלם להפועל שכר "פעולתו".  
 ואם הפועל עני. ובעה"ב גריב ושוע  
 ומשלם לו כפי שהבטיח. — הרי לצדקה  
 יחשב לו. וכן הוא מדתו של הקב"ה. שאם  
 הבטיח לאדם איזו הבטחה כשביל שיעשה  
 רצונו יח'. ואח"כ מפאת סיבות ידועות

לא עשה. — הרי הוא יח' מקיים הבטחתו  
 ומשלם לו שכר "פעולתו". אע"פ שלא  
 פעל ולא עשה. אבל השוכר את הפועל  
 לשמור לו איזה חפץ יקר והבטיח לו  
 בשכרו דינר זהב (כפי שיווי החפץ).

והשומר לא שמר. והחפץ נשבר בפשיעה  
 ומכש"כ אם השומר בעצמו לקח מקל  
 ושברו במזיד. — הרי השומר, שפגע  
 ושבר את החפץ. חייב ע"פ דין לשלם  
 לבעה"ב דמי החפץ. ואין צריך לאמר,  
 שבעה"ב פטור מדמי שבירת החפץ. נמצא

שאם בעה"ב הוא גריב ושוע והוצה לקיים  
 את הבטחתו לשלם לשומר בעד השמירה  
 (אף שלא שמר) די לו. אם לא יגבה

5) תועלת

2)

ויאמר שלחני כי עלה השחר ואמר לא אשלחך כי אם ברבתני (לב, כו)

א  
לברדו - לברד

אמרו במדרש (ב"ר עח) אמר המלאך ליעקב הגיע זמני לומר שירה, שואל המגיד מקוזניץ בעבודת ישראל צריך להבין, מיום שנברא שרו של עשו לא הגיע זמנו לומר שירה עד היום שנאבק עם יעקב.

ומביא מחכם אחד שאמר, כל מלאך זוכה לומר שירה כאשר ממלא את שליחותו, למשל כאשר מיכאל מלמד זכות על בני ישראל ואומר שירה, וכן כל המלאכים. שרו של עשו הוא הס"מ הוא היצה"ר הוא השטן שנברא להסית האדם ולהסירו מדעת יוצרו. למרות שלכך נברא, אין חפץ המלאך הזה באמת שישמע האדם לקולו לעשות הרע, אלא

שהוא חייב לעשות פעולתו ולהדיחו. האדם נדרש להתחזק ולהלחם כנגדו ולכבשו. זו חכלית בדיאתו, כי מאתו לא תצא הרעה. כאשר והיצר מפתה לאדם ולא יכול לו ומתעורר נחת רוח ליוצרנו, או נעשית פעולתו באמת, וגם היצה"ר לזקק שכרו משלם בעבור שגרם נחת רוח. (כמ"ש על פסוק (אסתר ו, ו) ויאמר המלך בלבו למי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממני, ממני דייקא כלומר שכל הנחת רוח בא על ידי הפיתוי ממני ואם כן יש לו לשלם לי כל יקר וגדולה).

מיום שנברא העולם לא היה אדם שכבשו כיעקב"א בחיר שבאבות, שהיה בן פ"ד שנה ואמר על עצמו "כחתי וראשית אוני", קדוש ישראל. המלחמה עם שרו של עשו לא היחה מלחמה גשמית, אלא רוחנית לבלבל מחשבתו של יעקב אבינו בחקירות עצומות וברשתו אשר טמן. זה שכתוב וירא כי לא יכול לו, שיעקב אבינו התגבר בקדושתו נגדו עד שנגע בכף ירכו, אחרי שראה את הבריאה הנבחרת יעקב איש תם כי לא יכול לו אמר שלחני כי עלה השחר, והגיע זמני לומר שירה. לכך נבראתי, וברוך ה' שפעלתי פעולתי לכן אני חפץ לומר שירה.

כתיב ויחר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר. בפשוטי הפירוש שנשאר לבדו בלי כוס סיוע, כי העצור את כל אשר לו, וגם המלאכים אשר היו אתו עזבוהו, ונשאר לבדו להאבק עם שרו של עשו, וכלשון התנחומא "איש זה סמאל שרו של עשו שבקס להרגני", ובמלת לבדו מרומז ג"כ שנשאר לבדו בלי שום סיוע רוחני, וכמו שבכר ביארני בטעם הנסיון הוא שהאדם נשאר לבדו בלי כוס סיוע, ורק בנחמתו העלמיים לרוב הוא להחזיר ולעמוד בנסיון, וכן כאן שכי' זה נסיון יעקב"א, וכאשר יבואר להלן, נשאר יעקב לבדו בלי כוס סיוע וסעד לתומכו.

במד"ר (פס"ז א') אין כקל יסורין וגי' אין כקל - וימי כקל יסורין, הקב"ה מחיי מחוס ולא יכוו מחיי מחוס יכו, וימי כקל יסורין - ישראל מצא, מה הקב"ה כחוב צו יושבג כי לבדו" אף יעקב ויחר יעקב לבדו" ע"כ. יבספ"א מצוה שדרשה הפסוק הוא כליט כתיב אין כקל יאין כיסורין, והדמיון היא נראה זכמו שלעת"ל כתיב יושבג כי לבדו, שפיסו הוא שכי' נלה לטיני כל צפר הכרה של אין ער מלבדו, כן יעקב אבינו הגיע למדרגה גבוהה כזו אשר הפסוק מטיד עליי כי נשאר "לבדו".

ויש להבין מדרגה זו של "לבדו", עפ"י דברי החובת הנצבית סוף שער הצטרות, במתאר עם התעלה ביותר גדולה שבמדרגות הצועתים כי "ימאס צפוכ"ו ונסצותי, ויצרה במחשבתו ובגופו אל האלקים יתצ' וישתעשע בזכרו צדדיות וישתומם מבלתי המהשבה בגדולתו, ולא יכו' במקבלות לא יתארה כי אם לרצו ולא יכסוף כי אם לפגיעתו, כי עבד האדם היא לידבק בהצרת אנשים כ"כ עד כי בלחה ב"ה בהצנה, וכמו שאמרי חז"ל "או ל הצרותה אי מיתתה" (הטמה כ"ט) וכמו"כ אפי' כשהאיש לבדו עם מהשבתו רניל הוא להביט על כל דבר ודבר אף כי זה נראה בשני אחרים, ובמדרגה אשר מתאר החובת הנצבית הוא שכול האדם להיות לבדו אפי' כשהוא ימלא צין בני אדם, ויביות דצוק במהשבתו בהקב"ה, וזהו המדרגה "לבדו" שהגיע אליי יעקב"ה ויבית המדרש הוא שכמו שהתנוחו יתצד איני תניי כפי' דבר וינתן בן טעם זה כי דגת יעקב"ה "לבדו".

ויש להעמיק הביאור, דידע שכל אחד מהאצות נתנסה במדתו, לזכר וללגן את המדע המיוחד לו, ועק"ה נתנסה במדתי מדת האמת, ועבר כמה נסיונות בהיותו צבית לבן, יכן עם עשו, ואף נתנסה עם מלאכים, וכמו שבחוב צסוף פי' ולא בטעין יושבגו צי מלאכי אליקים, מתנה מול מחנה, וכן בהיות הפרשה "יבנה יעקב מלאכים" מלאכים המצ' שהיו חתה רשותי של יעקב להשתמש בהם ברצונו, כי מדת האמת הוצעת שיהי' האדם בנס בכל המצבים, לא רק עם אנשים אלא גם עם מלאכים, וזהו סדר הפרשיות לברך מדת האמת כי יעקב אבינו, יכה נחמלה מדרגה נריגה עד טענה במדרגה לבדו ויחר יעקב לבדו, כשכאר במקום שאין עם אלא לבדו.

8

מלמטה עד למעלה עד לכסא הכבוד, וכדאמרי אינשי "חויף אנא פראנטען".

ועל זה מורה הלשון "העלו הצק"

בהבטחה הוא שהמלחמה היחה נכסות

ולבעלים את הכסא הכבוד, כעצם האצק

לכסות ולהעלים, וזהו ה"ה המלחמה, להעלים

את זורתו בחקוקה בכסא הכבוד, להפסיק

את דביקותו של יעק"א דלמטה עם היעקב

דלמעלה, וזהו באמת כל חפיקו של עשו, וכדכ

אלל עמלק "כיד על כס ירה", ופירשו כי עמלק

|| מוחן ידו כנגד הכסא להעלימו ולכסותו, וכן

חיאתו חז"ל את עשו "דא שיא שבראתי

בעולמי" (פס"ג י"ב) היינו שטשו הוא מליאת

של דמיון שמעלים ומסחיר את האמת בהשקר

שלו, וזהו ה"ה המלחמה כאן, שרו של עשו "כדא

16 שוא", כנגד מדת האמת של יעקב אבינו, ובפרט

כנגד המדרגה זו שקראו לה חז"ל "לצדו",

להפסיקו מדביקותו ולהפילו ממדרגתו כג"ל.

יעק"א ה"ה בכוחו להתגבר על

המלאכים, כיון שה"ה במדרגת לצדו, וה"ה דבוק

|| בצבחינת אחד, למעלה מדרגת המלאכים שהם

שלוות, ונכן גבר על שרי של עשו, וכן מלינו אלל

משרע"ה כשה"ה בשמים לקבל אלף החורה לכלל

ישראל יאמרי המלאכים "חנה הודך על

השמים" ולא רלו שהקצ"ה יתן החורה לישראל,

26 והיחא בגמ' שהקצ"ה אמר למשה "אחוז

בכסא כבודי והחזר להם השוכב", והוא כעין

הג"ל שמשא רבינו ע"י שה"ה אחוז בכסא דבוק

בהאחד, ה"ה בכוחו לנלה את המלאכים, כיון

שה"ה למעלה מדרגת המלאכים שהם צבחינת

31 שניות.

יודעים דברי רש"י כסא המדרג  
שהמלאכים נצטלו ביום השני, ונכן כתיב יום  
אחד כציוס הראשון ה"ה הקצ"ה יחיד בעולמו,  
ולא ה"ה עדיין מושג של שני בכלל, כ"י ש חיליק  
בין אחד לראשון, וכגשון הוצב"ק שהקצ"ה  
חקרי אחד וחקרי ראשון, ראשון הוא חד  
6 בחושבן, ואחד הוא חד ולא בחושבן, יבפירוש  
הוא כי ראשון מורה שהוא ראשין לדבר אחד,  
והראשון מחייב את השני, וכשנקרה הקצ"ה  
ראשון הפ"י שהיא חזרי ית' שנשלשל  
|| בהצריחה, ואחד אינו חלוי בשני כלל, [והוא  
אחדותו יחז' שאינו חלוי בשום דבר אחר],  
וציוס ראשון ה"ה הקצ"ה אחד בעולמו, ולא ה"ה  
מושג של שני בכלל, ובשני ברא את המלאכים,  
כי בצריחה יום שני עמנו כבר נצרה מושג של  
6 שניות, ונכן נצרה צו המלאכים שהם צריחה שני  
שניות, צריחה עם כח גדול כ"כ עד שיהא מקום  
לפעיה צו שהוא כח נפרד.

יעק"א הגיע לדרגה זו של "לצדו", היינו  
נבצחינה של ה"ה אחד כמו שה"ה ביום אחד של

41 הצריחה קודם שנצטלו המלאכים, אחד בלי  
חשבון של שני, וכמו שנאמר על הפסוק "וישגב  
ה"ה לצדו", שאז יתגלה שה"ה אחד ושמו אחד, בן  
הגיע יעקב לדרגה זו שה"ה דבוק באחדותו  
יעקב בצבחינת אחד, חז"י שנקרא "לצדו".

26 "ויאבק איש עמו", בפשוטו אלו  
מפרטים דנשאר לצדו ולכן נחאבק איש עמו,  
אלל לפי המדרש יש לפרש דההתאבקות ה"ה על  
זה גופא שה"ה יעקב במדרגת "לצדו", שנחאבק  
עמו שרו של עשו כגדו להפסיקו מדביקותו,

31 ואיחא בגמרא (חילין לא), אמר ריב"ל מלמד  
שהענו הצק מרגליהם עד כסא הכבוד,  
ולביאור היא כמו דאיחא (ב"ר פס"ח) דלורתו  
של יעקב חקוקה בכסא הכבוד, ויעקב למטה  
ה"ה דבוק למעלה, עד הכסא הכבוד עד המקום

36 אשר חין עם שיד מלצדו, וכדברי הגמ' שם  
"שילים ויורדים צו עולים ומסחכלין צדוקתו של  
מענה ויורדים ימסתגלים צדוקתו של מענה",  
פי' שהיו רואים ששניהם דומים ואין שום שני  
בין היעקב דלמטה להיעקב דלמעלה, שה"ה

41 דביק נגמרי בלי שום השפעות, ואיחא שם בנתי  
"שני לכוכיניה", פי' שרלי להפסיקו  
מהדביקותו, יחיד י"ה" ללצ טלוי", שאף בשעת  
שינה נא ה"ה הפסק בין היעקב דלמטה  
להיעקב דלמעלה, וע"ז התאבק עמו שרו של

46 עשו להפילו מהדרגתו, יאף שדלוי ביתה  
המלחמה נחמה וכדאמרי חפשייה  
הפסיקים, אלל בהמלחמה היחה ככל המדרגת,

4

**הוראתו של הפועל: נשה**

"על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה. כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה" (ברא' לב, לב).  
 מסביר בזה רש"י, שלכן נקרא שמו "גיד הנשה", משום "שנשה ממקומו ועלה" (שם; חולי צא.). הגיד שבירך יעקב, קפץ וזז ממקומו הטבעי אליו היה מחובר. ולפירוש זה, ההוראה המילולית של נשייה, היא ניתוק דבר מן המקום בו היה מצוי עד עתה. וכן מצינו בדברי הנביא: "חדלו גיבורי בבל להילחם... נְשִׂתָה גבורתם, היו לנשים" (ירמ' נא, ל). הגבורה שהיתה מצויה בגיבורי בבל, קפצה ונעלמה לה.  
 כך מפרש רש"י, בעקבות דברי חז"ל שבגמרא.

9  
 ש' ענין

**משמעות נוספת לפועל: נשה**

ולכאורה, ניתן לפרש את הפועל: נשה, באותו מובן שלעיל, אך בכיוון נוסף: יוסף הצדיק קורא לבנו הבכור מנשה, "כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי" (ברא' מא, נא); "נשני" – מלשון שכחה. יוסף מודה לה', על שניתק והוציא ממוחו את הצרות שהיו מנת-חלקו בבית אביו; הוא מודה על שה' סילק את הזכרונות הללו, מן המקום אליו היו מחוברים במוח.  
 השכחה אם כן, שייכת גם היא לשורש: נשה, מכני שגם היא מציינת דבר – במקרה שלנו: זיכרון – שנעקר מן המקום שהיה לו בתודעת האדם. הידיעה שהיתה במוחו, קפצה ופרחה מזכרונו.  
 אך תאמרו: אם כך, כיצד ניתן לפרש את השם: "גיד הנשה", בהוראה זו של שכחה? על מה ולמה ייקרא שמו של הגיד הפגוע: גיד השכחה?

**מעלותיה של השכחה**

– ונראה לפרש בדרך זו:  
 השכחה – כמו שאר התכונות שנבראו באדם – שתי פנים לה. מצד אחד, השכחה היא מתנה טובה לאדם; מתנה שאי אפשר לחיות בלעדיה, ניקח למשל, מה שגזר הקב"ה, שיהיה המת משתכח מליבו של האדם (בר"ר פד, כא). לולא שכחה זו, היה האדם נשאר כל ימיו עם הזיכרון המר של יום פטירת אהובו, וכל חייו היו עוברים בצער העמוק של יום הפטירה, עליו נאמר: "ואחריתה כיום מר" (עמוס ח, ל). ולכן טבע הקב"ה באדם, שתהא המרידות פגה באיטיות: אחרי שלושה ימים הצער נחלש מעט; אחרי שבעה ימים – יותר; וכן אחרי חודש, ואחרי שנה, עד שלבסוף נשאר באדם זיכרון קלוש בלבד.

שכחת המת, מסייעת איפוא לאדם להמשיך ולחיות את חייו. כמו כן, מסייעת השכחה גם ליחסים שבין האדם לחברה שמסביבו. לולא כוח השכחה, לא היה האדם מסוגל לקיים את הלאו של: "לא תיקום ולא תיטור" (ויקי' יט, זח). כי אם היתה נשארת תמיד בליבו אותה הרגשה שהרגיש ברגע שפגעו בו, הרי שהיה "רותח" כל ימיו על אותו אדם, ולא היה מסוגל לשמוע דברי פיוס כלשהם.

והוא הדין ברגש הבושה שבאדם. לולא מתנה טובה זו של כוח הנשייה, היה האדם נושא עמו בכל רגע מחייו, אותה הרגשה צורבת שחש ברגע שהחליק על קליפת הבננה, וכולם עמדו וצחקו לו בכליפה. (אמנם, אסור לעשות זאת, ו"המתכבד בקלון חבירו – אין לו חלק לעולם הבא" – ירושי' חגי' ב, א). האדם היה זוכר אותה בושה, כדבר חי שקרה ממש כרגע, ולא סתם כאיזה זיכרון מעורפל. אמנם כיום, הודות לשכחה, הרי שכעבור

46 מספר ימים בלבד, הוא עצמו מחייך כשהוא נזכר באותו מאורע. ובאמת, בזה מתמקד ההבדל שבין העוה"ז והעוה"ב, בענין הבושה. בעולם הבא, הבושה היא נצחית, כושה שאינה חולפת עם הזמן. על כל דבר שהאדם נכשל בעוה"ז, ולא השכיל לשוב ולתקנו, תהיה לנשמתו בושת-פנים נצחית בפני דרי-מעלה; בפני אבותיו ורבותיו. וזה היה השיקול שהניע את יהודה להודות במעשה חגור, לנצרות שסבל בשל כך

5

בזיון נורא; וכדברי התרגום: אמר בליבו, טוב לי שאתבייש בעוה"י, שהוא עולם חולף, ולא אתבייש בפני אבותי הצדיקים בעולם הבא (תרגום יונתן לבראי לחכו).

**מחסרונות השכחה**

אלא שמצד שני, הנשייה יכולה להיות גם תכונה מסוכנת לאדם מתי? - כאשר משתמשים בה לדברים שאסור לשכוח. וכך למשל, באה התורה בתביעה אל האדם: "צור ילדך תשי..." - הקב"ה יצר אותך עם כוח הנשייה, על מנת שתשכח בעזרתו את כל הצרות, את שיעבוד מצרים, את תועבות מצרים - ואילו אתה: "ותשכח א-ל מחוללך" (דברי לביח).

19

חייבים איפוא לדעת, מה כדאי וראוי לשכוח, ומה אסור בשום אופן לשכוח. וגם במה שאמר ה"אורחות צדיקים", ששכחת התורה היא מתנה, היינו דווקא במי ששוכח מבלי שנתכוון לכך. אבל מי שמשייח דברי תורה מליבו בכוונה - זהו דבר חמור מאוד שעליו אומרת המשנה: "כל השוכח דבר אחד ומשנתו, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, שנאמר: ורק הישמר לך ושמור נפשך מאוד. פן תשכח את הדברים..." (אבות ג,ח). דהיינו, המשנה אינה מדברת במי ששוכח מחמת זכרונו הקצר, אלא במי שיושב ומסיר דברי תורה מליבו, כלשון המשנה; במי שיושב ומבטל את זמנו לריק, ובטלה זו היא הגורמת לו לשכחה. שכחה כזו, היא שלילית גם לדעת ה"אורחות צדיקים", ואף יש בה כמה וכמה לאוויין: "הישמר לך... פן תשכח... ופן יסורו", כפי שמובא בגמרא (מנח" שם).

כיוצא בזה דורשת הגמרא על הפסוק: "ותשכח תורת אלקיך - אשכח בניך גם אני" (הושע ד,ו). אם האדם שוכח את תורת אלקיו - בפשיעה, כנראה - גורם הוא, ח"ו, לקטוב בחציו השני של הפסוק (יומא לח:). כי מצד החיוב המוטל על האדם, צריך שיתקיים בו: "ושנתם לבניך" - "שיהיו דברי תורה מחודדים בפיו, שאם ישאל לך אדם דבר..." - בין אם זה בדיני ממונות, בהלכות קדשים, או בהלכות שבת - אל תגמגם ותאמר לו, אלא אמור לו מיד" (דברי ו,ז; קיד' ל). מצידך, עליך לדאוג שכל ענייני התורה יהיו מוכנים ושגורים בפיו ובפי בניך; ורק מכיוון שהאדם הוא בכ"ז בשרודם ששוכח, לא תהיה עליו תביעה אם בעת שעסק בלימוד הלכות קדשים, שכח באונס את הלכות שבת שלמד קודם לכן...

**גיד הנשה - גיד נשיית התורה מישראל**

לאור דברים אלו, כמדומה שיותר לומר כך: שכחה פסולה זו שהזכרנו, היא היא אנתה נשיית - אותה עקירת זיכרון - שעל שמה נקרא אותו גיד שנפגע ע"י המלאך, בשם: גיד הנשה. זהו אכן גיד השכחה; גיד שדרכו

חדרה השכחה הפסולה, לגופו השלם של יעקב אבינו. שרו של עשו החזיר את שכחת הבורא, שכחת התורה בגופו של אבינו, ומשם עברה אותה שכחה לבניו אחריו. לולא הפגיעה בירכו של יעקב, היינו אנו, יוצאי ירכו, שלמים ותמימים כפי שהיה יעקב אבינו קודם אותה פגימה. וזהו הרי הטעם שאותו גיד אסור באכילה, מפני שהמלאך הצליח להכניס בו טומאה. ועל אף שיעקב ניצח את המלאך בסופו של מאבק, וצליעתו נכ היא היתה רק לשעה קלה שלאחריה הכריא יעקב - אבל אותה צליעה זמנית, היא הגורמת לשכחת ה' ולשכחת התורה עד עצם היום הזה. כי כשם שאברהם אבינו מייצג את גמילות החסדים, ואת שלימות מידת החסד בעולם; וכשם שיצחק אבינו הוא שלימית עמוד העבודה בעולם; הוא הקורבן התמים על גבי המזבח - כך גם יעקב אבינו, הוא שלימות עמוד התורה של העולם. וכשהתורה מעידה שיעקב הוא "איש תם יושב אוהלים" (בראי כה,כז), אין פירושו רק שגופו שלם, אלא שמטתו ושימיתו שחורחו שלימה ואין בה מום. וזהו: "יתתן אמת ליעקב" (מייכה זכ' כ).

6

אחד יודע שחצי אמת - אינה כלום. התורה היא אמת רק כשהיא שלימה, ו"משפטי ה' אמת..." רק כאשר "צדקו יחדינו" (תהלי יט:). באחדות שלימה שאין בה חיסרון כלשהו. מידתו של יעקב היא מידת האמת, משום שתורתו שלימה ואין בה כל נשייה או חיסרון. ורק מכיוון ששרו של עשו החדיר טומאה בעמוד התורה, באה אותה אטימות לזיכרון, הלא היא שכחת התורה.

- \* -

**מהותן של גזירות היוונים**

אם נתבונן בימי-החטכה הקרבים אל פתחינו, הרי שמטרת גזירות היוונים היתה בראש ובראשונה: "להשכיחם תורתך". - אמנם אח"כ, בשלב שני, רצו גם: "...להעבירם מחוקי רצונך" (מתפי "על הניסים") - אבל קודם כל היה רצונם לכבות, ח"ו, את אור התורה על ידי השכחתה. ולכן דרשו חז"ל: "יחושך על פני תהום" - זו גלות נון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן" (ברא' א.ב; בר"ר ב.ד). שהרי: "נר" - מצווה, ותורה - אור" (משלי כג), ונמצא שקשחת התורה שרצו היוונים לגרום בהחדרת תרבות שתדחוק את התורה מישראל, כמוה כהחשכת והאכלת אורו של עולם (ואכן "חשך" ו"שכה" - שורשיהם שווים).

11  
סא

116

ויזרח לו השמש (לב, לב).

1. אמר רבי עקיבא, שאלתי את ר"ג ואת ר' יהושע באיטליו של אימאום שתלכו ליקח בהמה למשתה בנו של ר"ג, כתיב, ויזרח לו השמש, וכי שמש לו לבד וזרח והלא לכל העולם זרחה, א"ר יצחק שמש הבאה בעבורו זרחה בעבורו" (חולין צא). - היתה זאת תקופה חשוכה ואיומה, תחילתה אחרית ימי הבית השני וסופה הריגת גדולי האומה על קדושת השם. הצרות והתלאות רבו, עד כי יאוש עצום תקף את כל בני האומה, על תקופה זאת נאמר (ב"מ ס): "מיום שפשטה מלכות שגזרת עלינו גזירות קשות ומבטלות ממנו תורה ומצוות, דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא אשה ולהוליד בנים, ונמצא שזרעו של אברהם אבינו כלה מאליו, אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזדייני", ובעוד גדולי ישראל תנאו ומנהיגיו היו מדוכאי רוח זכרי נפש עדי יאוש נכח הפורעניות הגדולה שנתכה על ראש האומה, עמד ר"ע לנס בחוסן רוחו ובאומץ נפשו ובתקותו שלא ידעה גבול, הוא נחם ועודד את האומה בכלל ואת חבריו בפרט.

12

נחמנו  
113

6

הגמרא במכות (כד) מתארת: "וכבר היו ר"ג, ראב"ע, ר' יהושע ור' עקיבא עולין לירושלם, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם, כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל שיצא מבית קה"ק, התחילו הן בוכין ור"ע מצחק וכו', בלשון הזה א"ל עקיבא ניהמתנו עקיבא ניהמתנו".

16

עתה בשעה שר"ג ור"י הלכו לאיטליו של אימאום ליקח בהמה למשתה בנו של ר"ג, הרגיש ר"ע שחבריו התנאים עצובים. ושאלה מרה מדכאת את רוחם, משתה זה של נישואים הללו למה? האם לא מוטב שזרעו של אברהם יכלה מאליו? וכדאי לנחמם ולעודדם עורר את השאלה על יעקב אבינו, וכי השמש לו לבד וזרחה? והסיק שהשמש הבאה בעבורו זרחה בעבורו, ומה שאירע ליעקב יארע לבניו. יעקב בחרו מחמת עשו אחיו שזנבם להכחידו, שקעה לו השמש. חושך עמוק אפף את כל ישותו, אולם התושך לא התמיד לנצח, השמש שוב זרחה לו, במקל עבר את הירדן ונהיה לשני מחנות, עד ששב לארץ מולדתו שלם בגופו, בממונו ובתורתו. כך אמר ר"ע לחבריו, אמנם השמש שקעה לנו, אך אל נתייאש כי עוד תשוב לזרוח לנו שמש צדקה ומרפא בכנפיה. מיתה רטמחה בעידן של נישואין הן הפגנה אדירה להחלשתנו האמיתית להרבות זרעו של אברהם אבינו ולהמשיך את קיומנו בכל התנאים, עד יעבור הלילה המאמיל עלינו, אור בהיר י"ל בוקר יבקע באופק שלנו ואורה ושמחה יהיו מנת חלקנו.

26

7